

Asia: OM 1/41/2018

Arviomuistio rangaistusten oikeasuhtaisuudesta

Lausunnon saate

Tähän voitte halutessanne kirjoittaa saatteen lausunnollenne:

-

Yleistä

Mitä mieltä olette yleisesti arviomuistion sisältämistä ehdotuksista? Tulisiko ehdotuksia valmistella edelleen vai ei?

Kannatan/kannatamme ehdotuksia pääosin tai kokonaan taikka minulla/meillä ei ole muistiosta huomautettavaa

Muut yleiset huomiot:

Kohdassa 1.3.1 on tarkasteltu rangaistusten tason yleisiä arviointiperusteita. Oikeasuhtaisuuden vaatimus ja ultima ratio-periaate ovat keskeisiä, samoin hyväksyttävyyysvaatimus. Painava yhteiskunnallinen tarve rangaistuksin uhatun rajoitussääntelyn taustalla on tämän hetken polttava kysymys. Mitkä muut keinot yhteiskunnalla olisi käytössään? Etenkin lievimpien tekemuotojen kohdalla hallinnolliset uhat yms. keinot on käytävä aiempaa tarkemmin läpi jo lainvalmisteluvaiheessa. Rikosoikeudellinen suhteellisuusperiaate on edelleen keskeisen tärkeä.

Sen sijaan klassinen hyöty-haitta-vertailu (muistion s. 16-18) törmää esimerkiksi seksuaalirikoksia arvioitaessa suuriin ongelmiin. Törkeästä raiskauksesta määrättävän seuraamuksen hyöty-haitta-analyysi tuottaa johtopäätöksenä mitä? Muistiossa on tätä pyritty konkretisoimaan, mutta lopputulos jää väistämättä kovin alttiiksi arvostelulle.

Arvioinnin perusteet ja lähtökohdat

Näkemyksenne arvioinnin perusteista ja lähtökohdista:

Kohdassa 2.1 on hyvin luetteloitu rikollisuustilanteen muutoksen perussyitä. Toimintaympäristössä voi olla muutoksia, jotka eivät niinkään kerro todellisen rikollisuustilanteen muutoksesta –

esimerkiksi ilmoitusherkkyden kasvu. Kuitenkin ilmoitusherkkyden kasvukin voi kertoa paineista puuttua jonkun rikostyyppin rangaistustasoihin. Esimerkkinä vaikkapa lapsiin kohdistuvat rikokset. Voimakas julkinen tekojen paheksunta on nostanut ilmoitusherkkyttä.

Kansainvälistyminen ja rajojen avautuminen on aivan oikein todettu tekijäksi, joka monella tavalla vaikuttaa rikollisuustilanteeseen. Missään kohdin muistiota ei ole kuitenkaan tuotu esille sitä, että rajojen avautuminen on suunnitelmallisuutta edellyttävässä rikollisuudessa jo nyt aiheuttanut sen, että rikoksetekijät / rikolliset järjestöt osaavat ottaa eri maiden kiinnijäämisriskin ohella myös rangaistustasot riskiarvioinneissaan huomioon. Palaamme tähän kysymykseen kohdassa ”Talousrikokset”, jossa suunnitelmallisimpien tekojen toteutusmaana Suomi alkaa olla hyvin houkutteleva kohde. Johon tilanteeseen pitäisi puuttua.

Kohdan 2.4 ”Rangaistusten vaihtoehdot” kirjauksiin otetaan kantaa kohdissa 3-6 rikoslajeittain.

Seksuaalirikokset

Näkemyksenne seksuaalirikoksia koskevasta arviosta ja ehdotuksista:

Muistion ehdotus: tehostetaan raiskausrikosten esitutkintaa

Kannatetaan ehdotusta raiskausrikosten ja etenkin kaikkien seksuaalirikosten esitutkinnan tehostamisesta. Jotta esitutkinnan tehostaminen on mahdollista, se edellyttää lisäresursseja poliisille. Tällöin on huomioitava, että lisäresursseja tarvitaan myös koko rikosprosessiketjussa eli syyttäjälaitoksessa ja tuomioistuimissa. Pelkästään esitutkinnan tehostaminen ei johda toivottuihin tuloksiin, jos nopeasti tutkitut jutut eivät etene nopeasti myös syyttäjältä tuomioistuimiin. Tällä hetkellä Helsingin syyttäjänvirastossa seksuaalirikosten syyteharkinta-aika on noin 9 - 12 kuukautta asioissa, joissa epäilty ei ole vangittuna.

Tehostaminen edellyttää lisäresurssien lisäksi, että jokaisessa poliisilaitoksessa on seksuaalirikosten tutkimiseen erikoistunut tutkintaryhmä, jolla on tutkinnanjohtaja, joka voi käyttää täysipainoisesti työaikansa tällaisten rikosten tutkinnan johtamiseen. Ryhmässä tulee olla myös riittävä määrä lasten kuulustelemiseen koulutettuja tutkijoita.

Samoin syyttäjälaitoksessa on oltava riittävästi seksuaalirikosasioiden ratkaisemiseen erikoistuneita ja koulutettuja syyttäjiä.

Muistion ehdotus: tarjotaan Uusi suunta -ohjelmaa henkilöille, jotka eivät vielä ole syyllistyneet seksuaalirikoksiin ja laajennetaan muutoinkin seksuaalirikoksia ennaltaehkäiseviä palveluita ja kuntoutusta rangaistusjärjestelmän ulkopuolella

Kannatetaan ehdotusta.

Henkilöille, jotka eivät vielä ole epäiltyinä eivätkä tuomittuna seksuaalirikoksista, pitäisi luoda väylä, jota kautta he voisivat hakeutua matalalla kynnyksellä tällaisten palveluiden pariin. Tällä hetkellä poliisi vähissä määrin ohjaa henkilöitä palveluiden piiriin, mutta niiden saatavuus tai toteutuvuus pitäisi toteutua ennen kuin henkilö joutuu rikoksesta epäillyksi ja tekemisiin poliisin kanssa. Melko usein seksuaalirikosten tekijät ovat tekohetkellä päihtyneitä. Päihtymystila alentaa tekijän estoja ja siten myös rikoksen tekemisen kynnyksen madaltuu. Moni seksuaalirikos voisi olla estettävissä, jos palveluiden kautta henkilöt voisivat saada ennakoivasti apua päihde- ja mielenterveysongelmiin.

Muistion ehdotus: ensisijaisesti selvitetään aikaisempien lainsäädäntömuutosten vaikutukset ja oikeuskäytäntö rikostilastoista ilmeneviä lukumäärätietoja laajemmin

Muistiossa ehdotetaan vaihtoehtoisesti joko oikeuskäytännön selvittämistä tai kahta muutosta liittyen lapsiin kohdistuviin seksuaalirikoksiin. Nämä eivät käsittääksemme ole toisensa poissulkevia, vaan kannatamme osittain molempia ehdotuksia.

Kannatetaan ehdottomasti lainsäädäntömuutosten vaikutusten ja oikeuskäytännön selvittämistä tarkemmin. Tilastokeskuksen luvut eivät anna todellista kuvaa, koska rangaistuksessa on usein tuomittu useammasta rikosnimikkeestä eikä vain siitä seksuaalirikoksesta, jonka alle tuomion pituus tilastollisesti on kirjattu ja joka on ns. päärikos.

Muistion sivulla 88 on todettu, että tilastokeskuksen tietojen perusteella törkeästä raiskauksesta tuomittujen ehdottomien vankeusrangaistusten keskipituus olisi vuonna 2015 ollut yli 5 vuotta 8 kk ja vuonna 2016 yli 4 vuotta. Todellisuudessa ei voine pitää paikkaansa, että pelkästä

törkeästä raiskauksesta tuomittaisiin näin ankaria rangaistuksia. Tilasto antaa edellä mainituista syistä virheellisen kuvan rangaistuskäytännöstä.

Ottaen huomioon, että suurin osa seksuaalirikostuomioista on nykyään asianomistajan henkilöllisyyttä lukuun ottamatta julkisia, on tarkempi rangaistuskäytännön selvittäminen melko helposti mahdollista.

Muistion ehdotus; toissijaisesti 1) korotetaan lapsen seksuaalisen hyväksikäytön enimmäisrangaistus 4 vuodesta 6 vuoteen vankeutta 2) säädetään erillinen rangaistussäännös (törkeä lapsen raiskaus, rangaistusasteikko 4 - 12 vuotta vankeutta) tapauksiin, joissa nykyisin sovelletaan samanaikaisesti raiskausta ja lapsen seksuaalista hyväksikäyttöä koskevia säännöksiä

Ehdotuksella lapsen seksuaalisen hyväksikäytön enimmäisrangaistuksen korottamisesta 4 vuodesta 6 vuoteen ei mielestämme ole käytännön merkitystä. Maksimirangaistuksen muutos ei toisi mitään uusia tutkinta- tai pakkokeinomahdollisuuksia.

Käsityksemme mukaan käytännössä yksittäisestä lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö -rikoksesta tuomitaan alle kahden vuoden ehdollisia vankeusrangaistuksia eikä tuomioistuin käytä asteikkoa 4 vuoteen asti. Maksimin nostamisella ei näin ollen olisi käytännössä mitään vaikutusta tuomioiden pituuteen. Arviomuistiossa (s. 88) viitattujen tilastojen perusteella saa mielestämme harhaanjohtavan kuvan rangaistusten pituudesta, koska päärikoksen ohella tekijä on täytynyt tuomita muistakin rikoksista kuin pelkästä törkeä lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö -rikoksesta.

Törkeä lapsen raiskaus-nimikkeen säätämistä kannatetaan. On syytä pohtia Ruotsin lainsäädännössä omaksuttua mallia, jolloin muodostettaisiin yksi rikosnimike koskemaan niitä törkeimpiä tapauksia, missä nykyisin raiskaus- ja hyväksikäyttörikos yhtyvät. Muutoksella saataisiin oikeuskäytäntöä selkeytettyä ja rangaistuskäytäntöä yhtenäistettyä. Näin menetellen rikosnimike ja rangaistusasteikko kuvaisivat esitetyin tavoin hyvin teon erityistä moitittavuutta ja erityisen ankaraa suhtautumista kyseisiin seksuaalirikoksiin.

Kuten arviomuistiossa on mainittu, tekoa on myös kokonaisuutena arvostellen pidettävä törkeänä, mikä puolestaan antaisi riittävän harkintavallan lainsoveltajalle.

Uusi ehdotus: törkeä lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö -rikoksen minimirangaistus korotetaan 2 vuodeksi

Ottaen huomioon arviomuistiossa esille tuotu tarve korostaa lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten erityistä moitittavuutta ja erityisen ankaraa suhtautumista kyseisiin seksuaalirikoksiin, tulisi alle 16-vuotiaan lapsen kanssa sukupuoliyhteydessä olemisesta tuomita aina vähintään kahden vuoden mittainen vankeusrangaistus. Arviomuistiossa sivulla 88 mainittu oletus, että teot, joissa seksuaalinen teko on sukupuoliyhteys, katsottaisiin aina

törkeiksi lapsen seksuaalisiksi hyväksikäytöiksi ja niistä tuomittaisiin ehdotonta vankeutta, joiden keskipituus olisi noin kolme vuotta, ei vastaa käsityksemme mukaan todellisuutta.

Törkeistä lapsen seksuaalisista hyväksikäytöistä uhrin ollessa 14 - 15-vuotias, tuomitaan kokemuksemme mukaan sukupuoliyhteyksien lukumäärästä riippuen noin 1 v 6 kk - 2 v 6 kk vankeutta. Jos sukupuoliyhteyksiä ei ole useita, jää rangaistus usein alle kahden vuoden ja

tuomitaan ehdollisena. Jotta lainsäätäjän tarkoitus rangaistusten ankaruuden osalta toteutuisi, tulisi törkeä lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö -rikoksen asteikon minimi korottaa kahteen vuoteen. Minimirangaistuksen korottaminen tehostaisi myös lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten tutkintaa mahdollistamalla laajemmin pakkokeinojen käytön.

Uusi ehdotus: Seksuaalinen ahdistelu -rikoksen tunnusmerkistön laajentaminen koskemaan myös seksuaalisia puheita

Viime vuoden puolelta alkaen on maailmanlaajuisesti keskusteltu seksuaalisesta häirinnästä, joka voi olla monimuotoista eikä edellytä koskettamista. Kun seksuaalinen ahdistelu kriminalisoitiin, alun perin ehdotus sisälsi myös seksuaaliset puheet. Syynä tunnusmerkistön rajaamiselle kosketteluihin tuolloin oli laillisuusperiaatteesta johtuva rikoksen tunnusmerkistön tarkkarajaisuusvaatimus. Käsityksemme mukaan tunnusmerkistö olisi sillä tavalla selkeästi rajattavissa, että se täyttäisi tarkkarajaisuusvaatimuksen. Tunnusmerkistön sanamuotoon voisi ottaa mallia muista maista, joissa myös seksuaaliset puheet sisältyvät seksuaalisen ahdistelun tunnusmerkistöön.

Väkivaltarikokset

Näkemyksenne väkivaltarikoksia koskevasta arviosta ja ehdotuksista:

Muistion ehdotus: tiukennetaan ehdonalaisen vapauden valvontaa (riskiarvioinnin tehostaminen mm. vakavien väkivalta- ja seksuaalirikosten uusijoilla sekä tiukennettu valvonta)

Kannatetaan ehdotusta, jonka mukaan väkivalta- ja seksuaalirikosten uusijoiden ja ensi kertaa tahallisesta henkirikoksesta tuomittujen henkilöiden todennäköisyyttä syyllistyä uuteen väkivaltarikokseen arvioitaisiin nykyistä järjestelmällisemmin. Käsityksemme mukaan vakavista väkivaltarikoksista tuomittujen henkilöiden uusimisriski on korkeampi kuin muissa rikoslajeissa. Strukturoidulla arviointimenettelyillä uusimisriskiset havaittaisiin, jolloin heihin voitaisiin kohdistaa valvontaa tai muita toimenpiteitä. Tämän vuoksi korkeariskisten henkilöiden määrääminen ehdonalaisen vapauden valvontaan olisi perusteltua.

Muistion ehdotus: tehostetaan ehdollista vankeutta valvonnalla ja yhdyskuntapalvelulla

Kannatetaan ehdollisen vankeuden tehostamista mahdollistamalla valvonnan tuomitseminen myös muille kuin nuorille rikosentekijöille. Kyselytutkimusten mukaan pelkän ehdollisen vankeusrangaistuksen rangaistusarvo koetaan yleisesti vähäiseksi. Oheisseurauamusten käytön lisäämisellä olisi erityisestävää vaikutusta rikosten uusimisen suhteen. Valvonnan tuomitseminen myös muille kuin nuorille mahdollistaisi tuomituille räätälöityjen ohjelmien käyttämisen ja sen myötä tukemisen rikoksettomaan elämään.

Muistion ehdotus: kehitetään ja lisätään väkivaltarikollisille tarkoitettua Aggredi-tyyppistä ohjelmaa valtakunnallisesti

Kannatetaan ehdotusta Aggredi-tyyppisen ohjelman laajentamisesta valtakunnalliseksi, koska jos vanki vapautuu paikkakunnalle, jossa ei ole Aggredi-toimintaa hänen mahdollisuutensa saada apua ja tukea rikoksettomaan elämään vähenee. Aggredi-toiminta on jo muutaman toimintavuotensa aikana osoittanut tehokkuutensa. Se tulisi välittömästi laajentaa suurimpiin kaupunkeihin.

Talousrikokset

Näkemyksenne talousrikoksia koskevasta arviosta ja ehdotuksista:

Talousrikosten osalta muistio jää muita osioita enemmän nykytilanteen kuvailuksi. Talousrikosten osalta mahdollisten toimenpiteiden kohdalla on tyydytty kuvailemaan jo vireillä olevia lainsäädäntömuutoksia ja EU:n pakottamana edessä olevia muutoksia – EU:n taloudellisiin etuihin kohdistuvat petokset, maksuvälinepetosdirektiivin täytäntöön panno. Nämä ovat sinänsä kannatettavia, suorastaan välttämättömiä.

Helsingin syyttäjänviraston käsityksen mukaan näin passiiviseen, kansainvälistymiseltä ja rajojen avautumiselta silmät ummistavaan kriminaalipolitiikkaan ei talousrikosten kohdalla ole varaa. Tekijöinä talousrikoksissa ovat mitä suurimmassa määrin suunnitelmallisesti toimivat, järjestelmäheikkouksia etsivät tahot. Tämä tulee rangaistusasteikoissakin huomioida.

Uusi ehdotus: törkeän veropetoksen rangaistusmaksimin korottaminen 4 vuodesta vankeutta 6 vuoteen vankeutta

Rangaistusasteikkojen arvioinnissa kansallisessa oikeudenhoidossa on syytä ottaa huomioon kansan oikeustajun, ennaltaestävyyden, erityisestävyyden ja kohtuullisuuden ohella myös toimintaympäristön voimakas kansainvälistyminen. Talousrikoksissa raja-aidat ovat kaatuneet jo aikaa sitten ja rikolliset osaavat hyödyntää toiminnassaan ja sen suunnittelussa perinteisestä kansallisesta toimivaltaperusteesta johtuvat rajoitteet. Näin myös arvioidessaan toiminnasta johtuvia riskejä. Tällöin on syytä tarkastella muiden maiden rangaistuskäytäntöjä sen välttämiseksi, että Suomi ei leuteroimalla talousrikosten seuraamuksia luo vetovoimatekijöitä kansainväliselle rikollisuudelle siirtää toimintoja Suomeen.

Jo nyt on Suomen tilanne hälyttävä erityisesti Veropetosten osalta. Veropetokset ovat vakavia rikoksia järjestäytyneitä yhteiskuntaa kohtaa. Veropetoksilla suojataan valtion fiskaalisia intressejä, mitkä mahdollistavat hyvinvointivaltion olemassaolon. Tämä tosiseikka on ymmärretty muiden ohella naapurimaissamme Ruotsissa, Norjassa ja Virossa, missä törkeän veropetoksen maksimirangaistus on Ruotsissa ja Norjassa 6 ja Virossa 7 vuotta vankeutta. Veropetoksen lievemmän maksimirangaistuksen vuoksi olemme hyvää vauhtia kehittymässä ”verorikosparatiisiksi” verosuunnittelun ja erityisesti rikollisen veropetossuunnittelun kannalta. Rajat ylittävä JR-rikollisuus hakee systemaattisesti järjestelmäheikkouksia ja käyttää niitä hyväkseen.

Rangaistusasteikoilla on oma merkityksensä myös Suomen sisällä järjestäytyneen rikollisuuden hakiessa uusia rikollisia tulonlähteitä. Perinteisesti järjestäytynyt rikollisuus on toiminut perinteisillä rikollisuuden aloilla kuten huume, väkivalta, kiristysrikollisuus. Näissä rikollisuuden muodoissa on oma rangaistuskäytäntönsä ja kiinnijäämisriskinsä sekä tuomiovarmuus, mitkä poikkeavat huomattavasti vastaavista talousrikoksissa. Talousrikoksissa

kiinnijäämisriski on huomattavasti pienempi, taloudelliset hyödyt ovat moninkertaisia ja tuomiovarmuus rikoksentekijöiden osalta on pieni. Tämä on jo nähty tosiasia, mikä on siirtänyt

perinteistä järjestäytyntä rikollisuutta toimimaan myös talousrikoksissa. Erityisesti veropetoksissa ja rahanpesussa. On tärkeää huolehtia siitä, että tämä kehitys torjutaan. Jos näin ei onnistuta tarkoittaa se, että laillisiin taloudellisiin rakenteisiin kiinnittyy rikollisia aineksia, mikä välttämättä johtaa korrupioon ja talouselämän toiminnan kannalta erittäin haitallisiin seurauksiin.

Törkeän veropetoksen tekijä saattaa välttää veroja satoja tuhansia, jopa miljoonia euroja erittäin suunnitelmallisella ja pitkäaikaisella sekä vahingollisella rikollisella menettelyllä. Tästä menettelystä maksimirangaistus on 4 vuotta vankeutta. Rikoksella saadun taloudellisen hyödyn eli vältettyjen verojen alkuperän häivyttämiseen osalliset tulevat arvioiduksi rahanpesusäännösten perusteella ja tässä kriminalisoinnissa maksimirangaistus on kuusi vuotta. Tällöin ollaan tilanteessa, missä alkurikoksen tekijä voisi selvitä lievemällä rangaistuksella kuin itse rahanpesijä. Seuraamusjärjestelmän koherenttius edellyttää, että se ei sisällä tällaista poikkeamaa edes teoriassa. Rangaistusmaksimi ilmentää itsessään teon moitittavuutta.

Helsingin syyttäjänvirasto esittää törkeän veropetoksen rangaistusmaksimin nostamista 4 vuodesta 6 vuoteen vankeutta. Näin siirtyisimme samalle tasolle lähimpien vertailumaiden kanssa. Perustetta poikkeuksellisen alhaiseen rangaistusasteikkoon ei mielestämme ole.

Uusi ehdotus: Tiedottamisrikoksiin säädettävä törkeä tekomuoto

Talousrikokset muodostavat varsin heterogeenisen joukon erilaisia tekoja siitä huolimatta, että tekoja arvioitaessa operoidaan tietyillä rikosnimikkeillä. Tämän vuoksi ei mielestämme ole aivan ongelmatonta tehdä analyysiä siten, että tarkastellaan rikosnimikkeitä ja niistä johdettuja keskimääräisiä rangaistuksia tai, että tällä perusteella tehtäisiin kovin pitkälle meneviä johtopäätöksiä jonkin rangaistavan menettelyn moitittavuudesta (mediaani-yläkvartaali mallinnus).

Erityisesti on mielestämme esitys sivulla 134-135 epälooginen tiedottamisrikoksen törkeän tekumuodon säätämisen argumentaation osalta. Oikeuskäytäntöä tarkastelemalla on havaittu tosiasia, että vuosina 2005-2016 on tuomittu vain kaksi tiedottamisrikosta, mistä on tuomittu sakkorangaistus. Tästä on kirjoituksessa tehty päätelmä (s.135), että ei ole tarvetta säätää ankarampaa asteikkoa tiedottamisrikoksista. Ajatusmalli on epälooginen. Päinvastoin tulisi

arvioida miksi tilanne on se, että tuomioita on vain kaksi. Johtuuko se siitä, että tuomioistuin tulkitsee, että koska lainsäätäjä ei ole säätänyt menettelystä kvalifioitua tekumuotoa sitä on pidetty nimenomaan lainsäätäjän taholta, ei niin kovin moitittavana ilmiönä?

Lainsäätäjän/kansan tehtävä on arvottaa rikosten moitittavuutta tuomioistuimen suuntaan eikä toisin päin. Tällöin tulee tarkastella tiedottamisrikoksella suojattua oikeushyvää ja sitä kohtaan muodostuvan oikeudenloukkauksen moitittavuutta ja arvioitava tarvitsisiko se ankaramman arvioinnin toteutuakseen. Tällöin tarkasteltaessa tuota tuomioistuintilastoa on väistämätön

johtopäätös se, että tiedottamisrikokselle on säädettävä törkeä tekomuoto. Näin annetaan tuomioistuimelle lainsäätäjän/ kansan signaali, että tekoihin on suhtauduttava ankarammin. Kriminalisoitu menettely itsessään ei anna aihetta arvioida tilannetta muuten. Sen vahingollisuus ja vaarallisuus yhteiskunnalle on notoorinen seikka. Tiedottamisrikoksen ja kurssin vääristämisen päällekkäisyyden osalta esitetty ei ole osoittautunut ongelmaksi käytännössä, eikä se sitä toki ole muutenkaan aidosti, joten tämä pohdinta lienee enemmän oikeusteoreettista.

Käytännössä tämä törkeän tekumuodon olemassaolon puute on konkretisoitunut viimeksi tällä hetkelläkin vireillä olevan Talvivaara yhtiötä koskevan arvopaperimarkkinarikosprosessin yhteydessä. Tässä tapauksessa niin kuin yleensäkin tutkinta kokonaisuudessaan vie niin pitkään, että rikosepäilyn valmistuessa syyteharkinnasta ovat tiedottamisrikokset vanhentumassa tai vanhentuneita. Törkeän tekumuodon rikosepäilyt etenevät

tuomioistuinkäsittelyyn ja tiedottamisrikosepäilyt eivät vaikka asiallista perustetta tälle ei ole verrattaessa tekojen vahingollisuutta ja vaarallisuutta.

Muistiossa on esitetty kritiikkiä tiedottamisrikostunnusmerkistön ”laveudesta” (s.136) ja tähän viitaten esitetty kriteerejä mahdollisen törkeän tekumuodon kvalifiointiperusteiden osalta. Käytännön tasolla oikeusprosesseissa ei ole ollut ongelmia tiedottamisrikosten tunnusmerkistön soveltamisessa sen laveuden osalta. Tuomioistuimet ja vastaajien avustajat edellyttävät, että syyttäjien teonkuvaukset ovat yksilöityjä ja sellaisia ne ovatkin.

Muistiossa esitetty huomio kvalifiointiperusteiden täsmällisyydestä (s.136) on perusteltu ja tervetullut. Tarkkarajaiset säännökset helpottavat lainkäyttäjien työtä, tekevät oikeudenhoidosta ennakoitavampaa ja luovat näin uskottavuutta järjestelmään asiakaskunnan piirissä.

Helsingin syyttäjänvirasto esittää säädettäväksi arvopaperimarkkinoita koskevan tiedottamisrikoksen törkeä tekomuoto, jotta tiedottamisrikoksen vahingollisuus saisi lainsäätäjän kannanoton eivätkä kaikki tiedottamisrikokset vanhenisi esitutkinnan aikana.

Uusi ehdotus: Tulisi tehdä selvitys talousrikosten tuomiovarmuuden heikkouden syistä

Kuvailulehdellä hankkeen ratioksi on esitetty kansan yleisen oikeustajun ja rangaistusten oikeudenmukaisuuden selvittäminen. Mielestämme on hyvä asia, että tarkastellaan voimassaolevan lainsäädännön tilaa. Tämä on kuitenkin vain kolikon toinen puoli. Kansan suussa ovat viihtyneet kautta-aikain sanonnat ”laki on kaikille sama vain tuomiot vaihtelee” tai ” nakkivarkaas tuomitaan, rötösherrat porskuttaa”. Tuomioistuintyössä tämä sama ilmenee tuomiovarmuuden puutteena. Puhtaimmillaan tilanne ilmenee korruptiorikoksissa. OECD:n arvioraportti hämmästelee maamme tilannetta, jossa syytekynnys usein täyttyy, tuomiokynnys ei juuri koskaan. Talousrikoksissa tuomiovarmuutta ei käytännössä ole.

Verrattaessa talousrikoksia muihin rikoslajeihin havaitaan, että talousrikoksissa syytteiden hylkyprosentti on moninkertainen. Toisaalta käräjäoikeuden ja hovioikeuden tuomiot samoissa asioissa eroavat toisistaan poikkeuksellisen paljon. Jutut joudutaan istumaan vähintään hovioikeutta myöten lähes aina ja tuomioistuimet muuttavat tuomioita vastakkaisiksi usein. Siitä mikä jonkin jutun lopputulema on ei ole mitään varmuutta asian alkuvaiheessa. Mitä isompi taloudellinen intressi sitä todennäköisemmin juttu kaatuu johonkin rikosprosessille vieraaseen perusteeseen. Olisi tarpeen tehdä selvitystyötä sen suhteen, mistä johtuu tiettyjen rikosprosessien eli talousrikosprosessien eriytyminen niin, että niissä ei ole tuomiovarmuutta toisin sanoen suuri osa syytteistä hylätään. Tämä olisi tärkeää erityisesti epäiltyjen kannalta, koska tämä pitää sisällään myös tosiasian, että näissä jutuissa on koko joukko syyttömiksi todettuja vastaajia, jotka joutuvat kohtaamaan valtion väkivaltakoneiston.

Rattijuopumusrikokset

Näkemyksenne rattijuopumusrikoksia koskevasta arviosta ja ehdotuksista:

Helsingin syyttäjänvirasto pitää arviomuistiossa esitettyjä uudistuksia rattijuopumusrikosten osalta kannatettavina.

Ehdollisen vankeuden valvonnan tehostaminen ja alkolukkoja koskevan uudistyön jatkaminen vähentäisivät todennäköisesti uusimisriskiä rattijuopumusasioissa ja sitä kautta myös jossain määrin syyttäjälle tulevia rattijuopumustapauksia.

Tie selväksi -malli pureutuu nuorten rattijuopumuksesta epäiltyjen elämäntilanteeseen ja päihdeongelmiin ja sillä voi toimiessaan olla ennalta estäviä vaikutuksia. Tosin muistiossa on todettu, ettei selkeää näyttöä vaikuttavuudesta ole saatu. Tähän kytketyt matalan kynnyksen ja nopean puuttumisen periaatteet ovat tärkeitä.

Ehkä erikoisin esitys on ajatus ajon keskeyttämiseen tähtäävästä säännöksestä. Ehdotuksen mukaan poliisi voisi keskeyttää ajon, jos henkilöllä on veressään alkoholia 0,2 promillea – 0,5 promillea. Tällä mennään kohti niiden Euroopan maiden käytäntöä, joissa promilleraja on 0,2. Tällä olisi varmasti jossain määrin yleispreventiivistä vaikutusta, jos poliisi toimisi kyseisellä tavalla kategorisesti. Erityisesti lievimmät rattijuopumustapaukset saattaisivat vähentyä. Osa ihmisistä mahdollisesti lykkäisi aamulla ajoon lähtöä ja toisaalta säännös saattaisi muuttaa ”yhden drinkin käytäntöä” eli uskomusta siihen, että yhden tai kaksi juomaa voi ennen ajon lähtöä turvallisesti nauttia. Vakavampiin rattijuopumustapauksiin tällä uudistuksella tuskin on suurta merkitystä.

Tältä osin tulee kuitenkin kiinnittää huomiota asiaan liittyviin näyttö- ym. ongelmiin, joita on tuotu esiin asiaa koskevassa Hallituksen esityksessä (180/2017 vp). Säännöksellä olisi myös poliisia työllistävä vaikutus. Saattaisi olla perustellumpaa kohdistaa poliisin resursseja rikosasioihin ja toisaalta kohdentaa niin resursseja kuin varoja ennalta estävään päihde- ja mielenterveystyöhön.

Muut huomiot

Muut arviomuistiota koskevat huomiot:

-

Lindberg Harri
Helsingin syyttäjänvirasto